

Gammelante

Ante anställdes som sprängexpert och tjänstgjorde vid gruvbolagets malmfält i Norrbotten under åren runt 1950.

Ingen kan, så här i efterhand, tala om varifrån han kom eller bestämma tidpunkten för när han dök upp på LKAB:s kontor i Malmberget och anställdes som stigfinnare av ingenjör Olsson, som hade svårt att hitta rätt i terrängen på egen hand.

Egentligen hade ingenjör Olsson mött denne märklige lapp första gången på busstorget i Malmberget och fascinerats av hans litenhet, hans obestämbare ålder och hans klädsel: Den grå lappkolten – sparsamt dekorerad med band i olika färger – den toppiga mössan, hans grå byxor hopsnörda med röda band runt vristerna ovan de näbbiga lappskorna och hans näverkont, som hängde litet på svaj över ena axeln.

Ante stod och väntade på bussen – som skulle ta honom halvvägs ut till oändligheten i lappmarken. Han stod och lutade sig mot de hantverksmässigt tillverkade skidorna, och den enda skidstav han nyttjade. Hans ansikte var fårat av levnadsår och bistra vintrar. Huden var bruntonad av sol och av många lägereldars rök.

Ingenjören Olsson stannade och klev ur sin Volkswagen framför Göteborgsbankens kontor, stegade fram till Ante och presenterade sig och sade sitt ärende. Han hälsade honom välkommen upp till brukskontoret för fortsatta samtal, och plötsligt var Ante anställd som Olssons handgångne man och stigfinnare, under den malmletning ingenjören Olsson sysslade med.

Ante var en alltför sällsynt figur i personalrullan, för att någon på kontoret skulle våga sig på en gissning, varifrån han kom, ingen vågade heller fråga honom om hans levnadshistoria; många gissade i hemlighet på övre Norge, bortre Finland, avlägsna Ryssland eller, kanske, Yttre Mongoliet, men Ante själv vågade de inte fråga. Hade de gjort det, hade de fått veta att han härstammade från Ukraina, där fäderna, i civilisationens utkant, bortom bergen, brukade baka ihop fet jord och menstruationsblod från en oskuld och forma figurer, liknande sig själva, som de sedan lade bland torvorna i en myr – bakterierna fick sedan göra resten, för att ge figuren liv.

Nu var det ingen som frågade, och därför var det heller ingen som fick veta. De fick inte heller veta att Ante var synsk; att han var trollkunnig – så kallad nåjd, att han kunde göra sig osynlig, att han kunde gömma sig och uppträda på två platser samtidigt en kortare stund, att han var schaman med andra ord.

Hade de tittat i hans näverkont, hade de sett hans trolltrumma, tillsammans med andra mystiska föremål han kunde begagna sig av för att uppnå olika resultat.

Ante hjälpte ingenjör Olsson tillrätta och lärde honom mycket av sådant, man kan ha nytta av, när man letar sig fram i obygderna för att ta reda på järnmalmsförekomst och för att hitta vägen hem igen.

Ante kunde se utanpå berget, och rakt ner i marken, var järnmalmen och andra metaller fanns, där ingenjör Olsson kunde ta sina prover. Aldrig förr hade Olsson varit så framgångsrik i sin efterforskning; han blev en mycket eftertraktad malmletare. Han nämnde aldrig, att det egentligen var Ante som "såg" malmen. Ante själv sade aldrig någonting om det, men han tänkte en del.

Ante räddade livet på ingenjören vid ett tillfälle:

De hade tillsammans gjort ett besök nere i en ort, där gruvarbetarna och ortdrivarna hade borrarat och gjort klart för att skjuta av en salva. Man hade borrarat ett trettiotal hål i stuffen längst fram i orten, och fyllt de två meter djupa hålen med dynamit. Stubinen ringlade ut från borrhålen, med tändhattarna apterade. Man hade dragit stubintråden till en säker plats bakom ett flyttbart värn på en malmvagn, och man hade tänt på. Stubintrådarna var olika långa, med beräkning att allt skulle detonera i intervaller.

Främre salvan gick, och av tryckvågen lossnade ett skut i taket ovanför Ingenjör Olsson. Ante såg hinsides vad som skulle hända och kastade sig mot Olsson, så att båda hamnade längre in under malmvagnen. Ingenjör Olsson satte sig tråkigt nog till motvärn och förlorade därför ena armen, under det nedfallande stenblocket.

Ante, som visste hur riskfyllt arbetet underjord kunde vara – speciellt då fasen med sprängning – berättade för Ingenjör Olsson, att han hade ingående erfarenhet från drivning av orter, både från ryska gruvor också från franska sådana. Han föreslog därför, att han, tillsammans med Ingenjören och under dennes ledning, skulle utbilda personalen ytterligare och då med de nya, tekniska grepp Ante kunde tillföra.

I och med detta var nu Ante anställd sprängexpert och utbildare i ämnet bergsprängning och ortdrivning och ryktet om hans skicklighet gick före honom till försvarsstaben och snart var han anställd vid Fortifikationsförvaltningen som konstruktör av kruttorn och bergrum för förvaring av sprängmedel. Han hade varit i Iran på någon resa och visste därför hur man, genom att utnyttja baksuget i strömmande vindar genom ventilationstrummor, kunde hålla krut torrt.

Det 26 meter höga kruttornet i Rigabukten är och en av hans fäders konstruktioner liksom kruttornet i Prag – han kunde med andra ord peka på kunskap, förmedlad av andar i andra och tredje led bakåt.

Ante konstruerade också kruttornet i Vaxholm, en helt torr förvaringsplats av krut oavsett väderförhållanden. Hans byggnadstekniska kunskaper hade under åren utnyttjas av olika intressegrupper vid byggnation av andra försvarsanläggningar och även vid förstärkningsanordningar och skydd av fastigheter under andra världskriget.

Genom att han var totalt okänslig för smärta, informeras han om hemliga bergrum och försvarsanläggningar på en mängd platser, där han också fick utföra förbättringar och leda teknisk personal. Skulle han hamna i fiendens händer, skulle han inte kunna tvingas till avslöjanden. Naturligtvis kunde det var ett men för honom, att inte känna smärta, men som tur var hade han ett friskt, rött blod, och såg strax vartåt det barkade, när han exempelvis hade huggit sig i benet eller sluntit med kniven. Han hade lärt sig, att ta vara på sig själv, dessutom var han duktig i att stämma blod och hade en skyddsande – också den en gammal nåjd – som ofta var tvungen att klappa Ante på axeln – litet försiktigt – och säga: ”Du Ante, för fan, du blöder ju som satan.”

Han besökte Hamburg vid ett tillfälle, anlitad av Tyska Försvarsministeriet, för att hjälpa till med uppröjning i städerna efter de allierades bombningar. Vid en inspektion av ett ytterområde i Hamburg, blev han stående förbluffad över att se ett höghus helt intakt, medan fastigheterna runt om låg i ruiner. Han bestämde sig för att göra en ingående undersökning av byggnadskonstruktionen som tillät huset att fortleva oskadat i kriget.

Då han var i trängande behov av en toalett, gick han in i huset och fann ett WC i källareplanet. Konstruktionen var av den gamla, beprövade modellen med vattenbehållaren högt upp på väggen, ett rör från behållaren ner till toaletten och en dragkedja att ta tag i, så att spolning av toastolen kunde göras.

Grabbarna i Royal Air Force kommer samtidigt flygande med sina bombplan från England, och flyger över Hamburg, för att avlämna bomblasten över Berlins centrala delar, och upptäcker då att ett hus står kvar, upprätt, trots tidigare bombningar av Hamburg. Ett av bombplanen gör en sväng och kommer tillbaka över huset, där Ante just gjort sig färdig. Samtidigt som bombflygaren lägger en bomb med klockren träff på huset, drar Ante i kedjan till vattenbehållaren – vattnet forsar mycket riktigt ner i toaletten.

Bombflygaren gör en sväng tillbaka över platsen för huset, och ser att han lyckats få in en fullträff, en grushög verkar vara allt som återstår av byggnaden. Medan han fortsätter mot Berlin, strömmar räddningsmanskaper till för att rädda eventuella överlevande och ser då Ante komma utkrypande genom källardörren med stendamm på lappkolten och lappmössan illa tilltygad. "Sabla fuskbygge", säger han. "Här drar man i snöret och hela kåken rasar."

Kriget tar slut, återuppbyggnaden av Tyskland är klar och Ante återvänder till Lappmarken – hans status bland verks-chefer och olika dignitärer är omtalad. Omtalad är också hans framgång bland tyskor, holländskor och sedermera också bland giftaslystna lappskor, men där släpper han inte in någon i kåtan permanent, han har varit ute i verkligheten och vet att ta sig till vara.

GAMMELANTE HAR ETT TIMMERHUS I HACKAS

RIK HAN ÄR MEN ÄKTENSKAP BETACKAS

DET I KÅTORNA NOG KLAGAS

MEN DE DRÖMMARNA BORTJAGAS

TY KÄRLEKEN PÅ REEPERBAHN INTJACKAS

En dag tröttnar Ante på alla äktenskapslystna lappflickor och man finner timmerhuset tomt; han har tagit bussen ut halvvägs till oändligheten; platsen han söker i vildmarken. Näverkonten hänger han på svaj över axeln, efter att ha stigit av bussen vid återvändsplatsen. Bussföraren hjälper honom att få ut skidorna genom dörren. Ante trär näbbskorna in i de enkla bindningarna. Bussföraren stoppar sin pipa och röker eftertänksamt, under det att han ser, hur Ante försvinner i snöröken över fjällkammen.

Ingenjören Olsson lät, på gruvbolagets bekostnad, resa en staty ute på busstorget över den märklige mannen.